

Netwerk Kennissteden Nederland

Kracht van Kennis

Position paper voor Agenda Stad

Netwerk Kennissteden Nederland

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	5
Samenvatting.....	7
Missie Kracht van Kennis voor Agenda Stad	7
10 Kernboodschappen Kracht van Kennis voor Agenda Stad	7
Inleiding Permanente innovatie, de symbiose van STAD en KENNIS	9
Leeswijzer	11
Hoofdstuk 1 Hoger onderwijs en onderzoek	13
Hoofdstuk 2 Economie en bedrijvigheid	15
Hoofdstuk 3 Voorzieningen (wonen, winkelen, sporten, uitgaan, ontmoeten).....	19
Hoofdstuk 4 Verbindingen en Infrastructuur (Smart Cities)	23
Hoofdstuk 5 Ongedeeld en inclusief	27
Hoofdstuk 6 Regionale samenwerking (governance)	31
Hoofdstuk 7 Internationaal.....	33
Tot slot	37
Missie Kracht van Kennis voor Agenda Stad	37
10 Kernboodschappen Kracht van Kennis voor Agenda Stad	37
Bijlagen.....	39
Colofon Netwerk Kennissteden Nederland	43

Voorwoord

Het Netwerk Kennissteden Nederland is in 2009 ontstaan uit de steden en universiteiten van Amsterdam, Delft, Eindhoven, Enschede, Groningen, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Wageningen, de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), de Vereniging Hogescholen en Kences, brancheorganisatie voor studentenhuysvesting. In 2011 bood het netwerk een position paper aan aan het toenmalige Kabinet Rutte.

De 'groeibrief' van het huidige kabinet en de start van Agenda Stad in 2014 vormde aanleiding voor ons netwerk om dat position paper tegen het licht te houden en te actualiseren. Ook de vooruitblik naar een Europese Urban Agenda is een nieuwe dimensie, die past bij onze identiteit en agenda.

Het afgelopen halfjaar sprak de Kerngroep van het netwerk (de steden Delft, Groningen, Leiden en Nijmegen, de VSNU, Vereniging Hogescholen, Kences en Tilburg University) met ministeries en met alle leden van het netwerk over Agenda Stad. Al gauw bleek hoe snel de omgeving van universiteiten, hogescholen en kennissteden aan het veranderen is en hoeveel invloed dat heeft op actuele vraagstukken in de regionale kenniseconomieën. Alle kennissteden functioneren in een regionaal ecosysteem van bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Zij spreken in dit document namens hun stedelijke agglomeraties.

Namens het Netwerk Kennissteden presenteer ik u een geheel vernieuwd position paper, waarin wij graag ons aanbod voor Agenda Stad uiteenzetten: Kracht van Kennis. Ik hoop van harte, dat u onze bijdrage wilt opnemen in uw agenda en dat we vervolgens met u in gesprek komen om samen aan oplossingen te gaan werken in een of meer 'City Deals'.

Henri Lenferink, burgemeester van Leiden,
Voorzitter Netwerk Kennissteden Nederland

Samenvatting

Missie Kracht van Kennis voor Agenda Stad

De twaalf kennissteden van Nederland en hun universiteiten en hogescholen bieden gezamenlijk hun economische innovatiekracht aan om de stedelijke kennisregio's en daarmee de gehele Nederlandse economie te versterken. Hun specialisme zorgt voor nieuwe banen in alle sectoren, van hoogwaardige techniek tot bouwnijverheid en horeca. Om de kracht van de kennisregio's optimaal te benutten, is verankering van regionale triple helix verbanden in landelijke innovatie en internationaal beleid noodzakelijk. Concreet: gezamenlijk ontwikkelen van proeftuinen, science parks en 'warm welcome' voorzieningen. Het Netwerk Kennissteden omarmt Agenda Stad als interdepartementaal platform om de specifieke vraagstukken van de kennisregio's kenbaar te maken en samen te werken aan concrete oplossingen.

10 Kernboodschappen Kracht van Kennis voor Agenda Stad

1. Het Netwerk Kennissteden nodigt de nationale overheid uit tot een **structurele meerjarige samenwerking** om gezamenlijk onze uitdagingen tegemoet te treden. Kennissteden, universiteiten, hogescholen en hun partners bieden hun kracht aan voor de economische groei van Nederland.
2. Ten behoeve van onze kennisinstellingen pleiten we voor een aantal aanpassingen van het beleid voor **onderzoek en onderwijs**.
3. Voor een florierende regionale **kenniseconomie en bedrijvigheid** zijn randvoorwaarden in financiële zin en in (minder) regels nodig.
4. Samenwerking in het realiseren van noodzakelijke **voorzieningen** in de kennissteden.
5. Inzet op **Smart Cities** en bereikbaarheid van kennissteden door een goed **intercity** netwerk en interne kennislijnen.
6. Inzet op kennissteden levert **nieuwe banen** op en **sociale innovatie** op de agenda.
7. Focus op de **regionale samenwerking** in Triple Helix. Dat wil zeggen: laat landelijk beleid via de regionale triple helix verbanden lopen.
8. **Warm welcome** aan internationals en het creëren van voorzieningen voor deze doelgroep.
9. Ruimte voor **proeftuinen** in de adaptieve stad.
10. Tenslotte gaan wij graag met u in gesprek over een aantal grensoverschrijdende kwesties en belemmeringen om de **internationale** kracht van de kennisregio's te versterken.

Inleiding

Permanente innovatie, de symbiose van STAD en KENNIS

De Nederlandse samenleving is voor haar toekomstige welvaart en welzijn in hoge mate afhankelijk van de innovatiekracht van alle sectoren in die samenleving. Het is daarom vanzelfsprekend dat steeds meer aandacht uitgaat naar onderwijs, naar de verbindingen tussen onderzoek enerzijds en de samenleving en ondernemers anderzijds, naar het bevorderen van creativiteit en naar het vormen van communities en gemeenschappen. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat in een polycentrische (niet één centrale stad, maar meer middelgrote en grotere steden) geografische structuur als de Nederlandse het regisseren van samenwerkingsverbanden niet langer op het bord van de centrale overheid kan worden gelegd, maar dat de regio's en stedelijke concentraties daarbij het voortouw moeten hebben. Dat doet recht aan de verscheidenheid van economische en culturele structuren en past in de governance-filosofie, waarin andere bestuurlijke verbanden dan de nationale overheid beter in staat worden geacht te sturen en te faciliteren.

Universiteiten, hogescholen en kennissteden hebben daarom besloten de handen ineen te slaan en samen te bezien op welke wijze zij elkaar kunnen versterken en ondersteunen. Universiteiten, hogescholen en steden zijn onderdeel van het grotere stelsel van hoger onderwijs en werken op lokaal en regionaal niveau steeds intensiever met elkaar samen; kennissteden realiseren zich dat zij hun bestuurlijke regionale omgeving nodig hebben om goed te kunnen voldoen aan de mogelijkheden die de kennisinstellingen te bieden hebben en aan de vragen en wensen die vanuit de kennisinstellingen op tafel worden gelegd.

De rol van steden - beter gezegd van stedelijke agglomeraties, het regionale ecosysteem - wordt steeds belangrijker vanuit het perspectief van verbindingen. De stad trekt als een magneet: bedrijvigheid, kennisinstellingen, jonge ondernemers, kunstenaars en gezinnen trekken opnieuw in groten getale naar de steden. De 'stad' wordt opnieuw gezien als een smeltkroes, als een 'levend laboratorium', als een verzamel- en broedplaats voor nieuwe ideeën en concepten. Dat geeft de steden ook een belangrijke rol in het faciliteren van allerlei nieuwe vormen van sociale, culturele en economische bedrijvigheid. Die nieuwe bedrijvigheid komt de steden en hun omgeving ten goede.

Tegelijkertijd is ook duidelijk hoe belangrijk de onderwijs- en onderzoeksinstellingen voor het nieuwe stedelijke weefsel zijn. Universiteiten (met hun academische ziekenhuizen) en hogescholen zijn niet alleen grote werkgevers, maar zorgen ook voor een continue stroom van talenten naar de steden. Jaarlijks stromen bovendien duizenden hoogopgeleiden de kennisinstellingen uit en het is van groot belang om optimaal gebruik te maken van hun kennis, vaardigheden en attitudes. Zij zijn immers de belangrijkste dragers van vernieuwing en van bedrijvigheid, in alle sectoren van de samenleving. Steden en kennisinstellingen hebben er belang bij de afgestudeerden vast te houden door hen faciliteiten te bieden die de kans op innovatieve ontwikkelingen vergroten.

Steden en kennisinstellingen hebben belang bij een innige verstandhouding, waarbij over en weer aandacht moet worden geschonken aan mogelijkheden om hun aantrekkelijkheid te vergroten. Het is

géén eenzijdige activiteit! Steden en kennisinstellingen zullen gezamenlijk moeten bezien op welke wijze zij een leefklimaat kunnen scheppen, dat aantrekkelijk is en dat mogelijkheden biedt om tot innovatie op allerlei terreinen te komen. Die opgave is niet nieuw, maar is duidelijk veranderd ten opzichte van enkele decennia geleden. Voor hogescholen en met name universiteiten geldt dat zij in een globale concurrentie terecht zijn gekomen en dat zij hun uiterste best moeten doen om internationaal talent aan zich te binden. Daarmee wordt ook hun omgeving wel bijna gedwongen om zich aan deze internationaliseringstendens aan te passen. Een soortgelijke ontwikkeling doet zich voor wat betreft 'connectiviteit'. Ging het enkele decennia geleden nog voornamelijk om fysieke infrastructuur, thans geldt veel meer de kwaliteit van de digitale infrastructuur, die individuen, groepen, organisaties en bedrijven in staat stelt wereldwijd te communiceren en te handelen, in welke activiteit dan ook!

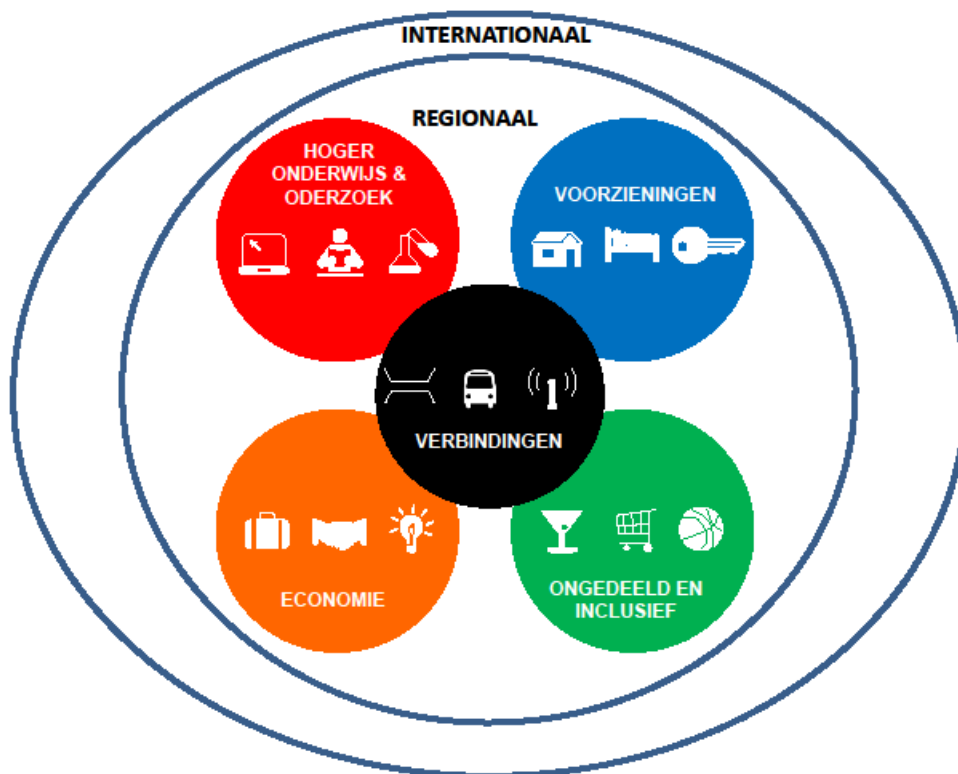
Universiteiten en hogescholen zijn naast vragers van faciliteiten en diensten ook aanbieders en dragen bij aan de ontwikkeling van steden tot 'hotspots' van innovatie. Van belang is om zo mogelijk de werkgelegenheid te vergroten door middel van start-ups, maar evenzo belangrijk zijn de inclusiviteit en de sociale innovatie, die in grootstedelijke agglomeraties problematisch zijn. De hogescholen agenderen deze problemen in hun praktijkgericht onderzoek en in Centres of Expertise. Het gaat daarnaast ook om deelname aan en bevordering van een divers cultureel aanbod, dat voor jonge kenniswerkers bij een aantrekkelijk leefklimaat hoort. Datzelfde geldt voor de hedendaagse gezondheidsproblematiek: vergrijzing, vereenzaming, obesitas en gezond leven behoren tot de grote maatschappelijke problemen, waar de steden mee geconfronteerd worden en waar de kennisinstellingen oplossingen voor kunnen bieden.

Stad en kennisinstellingen kunnen dus een symbiose vormen in velerlei opzicht. In dit position paper laten universiteiten, hogescholen en de kennissteden zien wat zij samen te bieden hebben, op welke wijze zij elkaar kunnen en zullen versterken, en hoe zij als resultante daarvan ook een stevige bijdrage kunnen leveren aan de innovatiekracht van Nederland. Het position paper licht een aantal thema's uit, die in meer detail behandeld worden. Gezamenlijk vormen zij een stevige basis voor de bijdrage van kennissteden en -instellingen aan de 'Agenda Stad'!

Leeswijzer

De structuur voor dit document is, hoe kan het ook anders, ontleend aan de wetenschap. Alexandra den Heijer (TU Delft) deed onderzoek naar succesvolle combinaties van stad en universiteit. Zij onderscheidt vijf domeinen van voorzieningen die op orde moeten zijn wil een combinatie van stad en campus de internationale concurrentie aankunnen. Geïnspireerd door haar onderzoek hebben wij dit model aangepast aan de context waarin kennisstad en kennisinstelling acteren en aan de regionale en de internationale omgeving. Het aangepaste model vormt de structuur voor dit paper. Achtereenvolgens behandelen we:

1. Hoger onderwijs en onderzoek
2. Economie en bedrijvigheid
3. Voorzieningen (wonen, winkelen, sporten, uitgaan, ontmoeten)
4. Verbindingen en Infrastructuur
5. Ongedeeld en inclusief
6. Regionale samenwerking (governance)
7. Internationaal

Figuur 1 De domeinen voor universiteiten, hogescholen en kennissteden in regionaal en internationaal perspectief. ¹

¹ Figuur naar idee van A. den Heijer, De relatie tussen stad en campus, TU Delft, 2014

Hoofdstuk 1

Hoger onderwijs en onderzoek

De internationale instroom van studenten zal de komende jaren alleen maar toenemen.

‘International classrooms’ worden steeds meer de norm en universiteiten en hogescholen gaan zich sterker profileren. We werken toe naar een divers en onderscheidend aanbod van hoger onderwijs, dat is verspreid over de stedelijke regio’s. De kwaliteit van onderzoek en onderwijs bepaalt in hoge mate de aantrekkelijkheid van een stad voor een (internationale) student. Daarvoor is essentieel dat het investeringsklimaat voor onderwijs en onderzoek op peil blijft en minimaal gelijke tred houdt met concurrerende kenniseconomieën om ons heen.

Kwalitatief hoogwaardig onderzoek en onderwijs alleen is niet voldoende om te komen tot vernieuwing; daarvoor is toepasbaarheid en ondernemerschap nodig. Het hoger onderwijs zal zich nog sterker richten op ondernemerschap. Het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen en de Centres of Expertise waarin zij samenwerken met bedrijven en overheid, zijn gericht op de aanpak van maatschappelijke opgaven. Ook de universiteiten zullen nog meer de samenwerking opzoeken met bedrijven en overheden. We bevorderen innovatie door ontmoetingen tussen mensen te stimuleren, zowel fysiek (campus, stad) als digitaal. Het gaat hierbij niet alleen om bestuurders en CEO’s maar juist ook om het verbinden van (jonge, kleine) bedrijven en zzp’ers aan universiteiten en het samenbrengen van de wetenschapper, de ondernemer en de investeerder.

Wij bieden aan:

- a. Een continue uitstroom van hoogopgeleide kenniswerkers voor nationale en internationale kennisinstellingen, overheden en bedrijven. Zij beschikken over kennis die rechtstreeks bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.
- b. Experimenteerruimte en digitale en fysieke ontmoetingsplekken waar studenten, onderzoekers en bedrijven elkaar ontmoeten en netwerken bouwen. Dat kunnen ‘urban meeting rooms’ zijn, zowel in en rondom de campus als in de binnensteden, in het station en langs de route naar de campus. Op de campus stimuleren we meer publiek en minder privaat gebruik (open 24/7) met een hoge dichtheid kenniswerkers per vierkante meter. In de stedelijke kennisregio’s zijn proeftuinen en laboratoria aanwezig om nieuwe concepten en producten te testen in triple en quadruple samenwerking, samen met gebruikers en belanghebbenden.
- c. De kennis en lobbykracht van het Netwerk Kennissteden Nederland bij het vormgeven en uitvoeren van de Nationale Wetenschapsagenda. De kenniscoalitie ² ontwikkelt de Wetenschapsagenda en benoemt de thema’s waar de wetenschap zich de komende jaren op gaat richten en waarin samenwerking wordt gebundeld van kennisinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijk organisaties.

² De kenniscoalitie bestaat uit de VSNU, de Vereniging Hogescholen, TO2, VNO-NCW, MKB Nederland, NWO en KNAW.

Wij vragen:

- a. Doe extra investeringen in onderwijs en onderzoek, zodat die internationaal toonaangevend blijven en zodat er ook ruimte is om regionale samenwerkingsverbanden te versterken en te benutten voor datzelfde onderwijs en onderzoek.
- b. Maak het gemakkelijker voor onderwijsinstellingen om nieuwe opleidingen te starten en versterk de 'degree awarding power' van universiteiten. Onderwijsinstellingen kunnen daardoor sneller inspringen op de veranderende arbeidsmarkt en een onderscheidend aanbod ontwikkelen binnen de verschillende kennisregio's. Maak ruimte voor nieuwe opleidingen die inspelen op de behoeften van bedrijven en op ondernemerschap en investeer in high tech opleidingen in een doorlopende leerlijn.
- c. Verminder bureaucratie en versnippering in de verstrekking van onderzoeksgelden.
- d. Verminder de regeldruk voor nieuw te vormen kenniscampussen, bijvoorbeeld door experimenten met regelvrije zones.

Hoofdstuk 2

Economie en bedrijvigheid

Het kabinet zet in op verdere versterking van stedelijke regio's als motor van groei en innovatie. De topsectoren aanpak ontwikkelt zich naar meer gebiedsgericht maatwerk en ondersteuning van het MKB. Ook in de komende jaren zal kennis en technologie leiden tot belangrijke innovaties; denk aan big data, Robotica (in productie, zorg, dienstverlening en ondersteuning), 3D printing als basis voor duurzame productie, logistiek en 'reshoren'. Er komt schaarste in mensen, grondstoffen en kapitaal. Er moet steeds meer gebeuren met minder.

Voorbeeld: YES!Delft

Men zegt wel: "een geslaagde innovatie is er één die wordt toegepast." Oftewel: valorisatie is de "proof of the pudding" van kennis die we hebben over nieuwe producten, processen en diensten.

Sinds de jaren negentig is valorisatie de derde taak van universiteiten (naast onderwijs en onderzoek). Vlak daarna werden de eerste incubators neergezet in Nederland. Startersbegeleiding voor high tech start-ups zoals in YES!Delft is een succesvol concept in Europa en in de wereld.

YES!Delft als succesvolle incubator is het voorbeeld van StartUpDelta dat start-up ambassadeur Neelie Kroes onlangs lanceerde.

De steden bevinden zich in de context van een ratrace om kennisstad en 'smart city' te worden. Dat doen zij met technologie, creatieve industrie, wetenschappelijke -, maatschappelijke - en economische valorisatie en campusontwikkeling. De intelligentie zit niet zozeer in meer hoofdkantoren, vastgoed, universiteiten, hogescholen of technologie, maar in de slimme organisatie van de diversiteit en denkkraft in de stad.

Voorbeeld: Generade, Centre of Expertise Genomics

Generade stimuleert actief de samenwerking tussen kennisinstituten en het bedrijfsleven. Eén van de speerpunten is studenten in een vroeg stadium te betrekken bij interdisciplinaire projecten.

Hierdoor kunnen zij al vóór het einde van hun studie in contact komen met bijvoorbeeld het bedrijfsleven, waardoor zij hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten en jong talent voor de regio behouden kan worden. Op het gebied van Life Sciences en Genomics wordt samengewerkt aan innovatief en toegepast onderzoek. De kracht van Generade zit in het verbinden van organisaties, waarbij de inbedding in het Leiden Bio Science Park en de inzet en expertise van haar partners van grote waarde is. Generade is een samenwerkingsverband van biotechnologiebedrijf BaseClear, Hogeschool Leiden, het Leids Universitair Medisch Centrum, Naturalis Biodiversity Center en de Universiteit Leiden.

Voor meer informatie: www.generade.nl

Kenniscirculatie vindt plaats in de steden. Door fysieke nabijheid van hogescholen, universiteiten en bedrijven verspreidt kennis zich snel en gericht. De aanwezigheid van universiteiten en hogescholen is de eerste vestigingsfactor voor bedrijven en de meeste innovatie is afkomstig van kleine en middelgrote ondernemingen. Daarnaast zijn bedrijven productiever en groeien ze sneller als ze gevestigd zijn in de nabijheid van andere bedrijven (agglomeratievoordelen).

Voorbeeld: Kennispark Twente spil in innovatief ecosysteem

In Kennispark Twente zijn kennis, kracht en middelen van overheden, ondernemers, netwerken en kennisinstellingen gebundeld. Het is een initiatief van Universiteit Twente, Saxion, gemeente Enschede, Provincie Overijssel en Regio Twente. De ondersteuning van innovatieve start-ups levert jaarlijks een recordaantal op van circa 135 nieuwe bedrijven. Daarnaast brengt Kennispark innovatie in de versnelling door het ondersteunen van business cases van High Tech Systemen en Materialen-bedrijven, de slimme maakindustrie en realisatie van een leidende innovatiecampus. Het model van Kennispark wordt wereldwijd nagevolgd, onder meer door de partners van het Technopolicy Network.

Hoe concurrerend een regio is, wordt bepaald door de connectiviteit: hoe gemakkelijk mensen vanuit andere delen van het land toegang hebben tot de stad. De steden zijn knooppunten voor ontmoeting, ondernemerschap en vormen de hotspots van innovatie. Een hotspot kenmerkt zich door de fysieke nabijheid (proximity) van bedrijven en kennisinstellingen die samen met andere organisaties een netwerk vormen gericht op kennisproductie en open innovatie. Ook in deze tijd van internet- en reismogelijkheden geeft nabijheid overduidelijk voordelen, zoals vooral de onderlinge uitwisseling van kennis over ontwikkelingen, marktkansen én -mislukkingen. Nabijheid is belangrijk voor het delen van kennis en vaardigheden die moeilijk te verwoorden zijn (tacit knowledge) en worden overgedragen via persoonlijk contact. Steden bieden deze interactiemilieus voor uitwisseling van complexe kennis, opbouwen van vertrouwen en samen leren.³

³ AWTI, Regionale hotspots, 2014.

Voorbeeld: Proeftuin Dementie in Tilburg

Tilburg University, CZ, Zorgnetwerk Midden-Brabant en de gemeente werken samen in het testen van nieuwe producten en diensten voor mensen met dementie en hun mantelzorgers, met als doel dat mensen met dementie langer en veilig thuis kunnen blijven wonen. Overheid, onderwijs, bedrijfsleven, verzekeraars en zorgaanbieders en klanten werken op die manier nauw samen in de proeftuin. Klanten staan centraal en denken mee over oplossingen en het toetsen van nieuwe ontwikkelingen. Een van de initiatieven is de start van de enige geheugenwinkel in Nederland, Into D'mentia, een simulatietraining die professionals, studenten en mantelzorgers zelf laat ervaren hoe het is om dementie te hebben.

Wij bieden aan:

- a. Aantrekkelijke kennisregio's voor (hoogopgeleide) werknemers en ondernemers: aanwezigheid van universiteiten, hogescholen, wetenschappelijke en topinstellingen, hooggekwalificeerde arbeid, variatie in woonmilieus, kwaliteit van woningen, cultureel aanbod en aantrekkelijke binnensteden.
- b. Regionale netwerken waarin kennisinstellingen, bedrijven en overheden elkaar ontmoeten. Deze 'strategische triple helix samenwerkingsverbanden' zijn vaak geconcentreerd rondom topsectoren, kennisgerelateerde bedrijfssectoren, ontwikkeling van scienceparken en opgaven binnen de regionale arbeidsmarkt. Wij bieden deze (bestuurlijke) netwerken aan als gesprekspartner voor het kabinet. De kennissteden profileren zich vooral complementair aan elkaar in plaats van concurrerend. Waar mogelijk onderscheiden de kennisregio's zich als 'gastheer van een (top)sector' en trekken in regionaal verband internationale onderzoeks- en innovatiebedrijven aan die passen bij de verschillende profielen van de kennisregio's.
- c. Organisatie van slagkracht in de regio door lokale netwerken rondom een thema/niche bijeen te brengen. De kennisstad brengt de onderzoeker, de investeerder en de ondernemer bij elkaar rondom een thema/niche, waarin innovatie en valorisatie aan de orde is. Gemeenten leggen als kennismakelaar de verbinding. Zij stimuleren lokale ondernemers om zich internationaal op te stellen en organiseren activiteiten zoals versnellingstafels, waar wetenschappers en ondernemers vanuit een bepaalde specialisatie samenkomen.
- d. Gemeenten maken zelf gebruik van innovaties (launching customer) en vergroten daarmee de aandacht en versterken de bestuurlijke slagkracht. Gemeenten doorgronden eigen beleid op belemmeringen in de experimenteerruimte. Gemeenten combineren hun economisch profiel met grote evenementen.
- e. Een blijvende inzet op campusontwikkeling.

Wij vragen:

- a. Gebiedsgericht maatwerk binnen de topsectoren aanpak met *Triple Helix* als uitgangspunt. Actieve ondersteuning van de samenwerking van kennisinstellingen, bedrijven en overheden door onder meer:

- *Financiering:* Reserveer middelen voor actieve stimulering van kennisvalorisatie door combinatie van stad, hogeschool en universiteit. Voor hogescholen kan dit in de vorm van de financiering van Centres of Expertise. Vanuit de universiteiten is behoefte aan een fonds voor vergoedingen van stageplaatsen in innovatieve bedrijven. Bied financieringsarrangementen (kredieten, garanties) voor laboratorium-faciliteiten (clean rooms), die voor een individuele doorgroeiende innovatieve MKB'er te kostbaar zijn of niet haalbaar vanwege banken die risico's mijden en daarom niet willen financieren. Hieronder vallen open innovatielabs, incubators, centres of expertise en ondernemersbroedplaatsen. Ondersteun MKB-bedrijven bij het gebruik maken van Europese fondsen voor innovatie en bij het ontwikkelen van alternatieven voor bancaire financiering. Investeer met ons in samenwerkingsverbanden waar producten consumer-tailor-made worden gemaakt. Met andere woorden: waar de industrie, de academische wereld, de overheid en de eindgebruiker samen waarde creëren met maatwerk-producten.
 - *Regelgeving:* Maak het voor bedrijven fiscaal aantrekkelijk om te investeren in start-ups en in MKB door belastingvoordelen bij investeren in of overnemen van start-ups. Bied lokale ruimte om investeringen te kunnen doen en onderzoek de mogelijkheden van het verruimen van lokaal belastinggebied gekoppeld aan economische bijdrage. Zorg binnen het Rijksbeleid en Rijksinvesteringen ook voor innovatieruimte en -maatregelen, die ervoor zorgen dat innovatieve bedrijven in de overgang van pilotfase naar productiefase behouden blijven voor Nederland. Vermijd tegenstrijdige en belemmerende regelgeving en - beleid. Een voorbeeld is de strikte regelgeving voor toepassing van nieuwe medicijnen bij ernstig zieke kinderen.
- b. Stimuleer nationale randvoorwaarden zoals standaardisatie, open data en passende regelgeving voor innovatie (regelgeving rondom inkoop en aanbesteding) en privacy en veiligheid. Voorbeelden zijn: de baten van publiek betaalde innovatie mogen niet aan één private partner ten goede komen. Verder is de regulering van intellectueel eigendom (octrooi, auteursrecht) te ingewikkeld. We streven naar afspraken, die bescherming van ideeën kunnen vergemakkelijken. Focus in het economisch beleid meer op vernieuwing en op vernieuwende bedrijven.
- c. Werk samen met ons aan de ontwikkeling van campusstrategieën.

Hoofdstuk 3

Voorzieningen (wonen, winkelen, sporten, uitgaan, ontmoeten)

(Internationale) studenten en kenniswerkers binden en boeien, dat is de opgave waar de kennissteden voor staan. Steden en kennisinstellingen werken samen aan een leefklimaat, dat aantrekkelijk is en dat mogelijkheden biedt om tot innovatie op allerlei terreinen te komen. Die opgave is niet nieuw, maar wel duidelijk veranderd ten opzichte van enkele decennia geleden. Voor hogescholen en met name universiteiten geldt dat zij in een wereldwijde concurrentie opereren om (inter)nationaal talent te werven en te behouden. Kennissteden moeten meebewegen met deze tendens.

Clustering van kennis – en die vindt plaats in stedelijke regio's – is belangrijker voor de toekomst dan clustering van sectoren. Het beleid zou daarom meer gericht moeten zijn op human capital en op investeringen in onderwijs en in fysieke en sociale infrastructuur (waaronder woon- en leefklimaat).⁴ Concreet betekent dit onder meer voldoende kwalitatief goede en betaalbare huisvesting voor studenten, voor doorstromers van master naar PhD en voor pas afgestudeerden.

Door de internationalisering wordt het gastheerschap voor internationale studenten en medewerkers steeds belangrijker. Dit vraagt goede voorzieningen op het terrein van huisvesting, gastheerschap als stad, Engelstalige service, ontmoetingsplekken zonder een duidelijke scheidslijn tussen privé en zakelijk en een aantrekkelijk (internationaal) cultureel klimaat.

Met het programma *Make it in the Netherlands* hebben Rijk, onderwijsinstellingen, studentenorganisaties, het Netwerk Kennissteden en brancheorganisaties een belangrijke stap gezet op dit terrein. Doelstellingen van dit programma zijn:

- Alle internationale studenten voelen zich welkom in Nederland en weten dat ze hier hun carrière kunnen starten.
- Zoveel mogelijk internationale studenten kiezen ervoor om na hun afstuderen in Nederland te werken, vooral in topsectoren en sectoren met een goed arbeidsmarktperspectief. Daarom gaan we strategisch werven en voor, tijdens en na de studie hun binding versterken.
- Alle internationale studenten houden na afloop van hun studieverblijf een band met Nederland, ook als ze naar het buitenland vertrekken.

We zien dit actieprogramma als een 'City Deal' avant la lettre. Voor sommige steden ligt het voor de hand om concrete afspraken te maken om hun ambitie om internationale kennisstad te worden te verwezenlijken. Dat zou ook onderdeel kunnen zijn van City Deals.

⁴ AWTI, Regionale hotspots, 2014.

Wij bieden aan:

- a. Kwalitatief hoogwaardig onderwijs en onderzoek in aantrekkelijke en diverse stedelijke gebieden. Het voorzieningenniveau - woningen, sport en cultuur, internationale scholen, internationale publieke dienstverlening - is afgestemd op internationale kenniswerkers en -bedrijven.
- b. Zoals afgesproken in het actieprogramma *Make it in the Netherlands* doen Kences en het Netwerk Kennissteden verkennend onderzoek naar het boeien en binden van kenniswerkers (bijvoorbeeld via mixed housing) aan de stad. De verkenning geeft een eerste inzicht in de woonwensen van (net) afgestudeerden. We gaan daarna op zoek naar het antwoord op de vraag welke stimulansen en belemmeringen er zijn voor afgestudeerden om in kennissteden te gaan en/of blijven wonen. De aanbevelingen uit het onderzoek kunnen leiden tot concrete voorstellen om meer jonge kenniswerkers aan de stad te (blijven) binden.
- c. De stedelijke regio's blijven een variatie aan woonmilieus bieden voor kenniswerkers aan de universiteiten en hogescholen. In de toekomst sluiten zij aan bij de bevindingen uit het onderzoek onder b.
- d. Culturele en leisure voorzieningen en Internationale scholen.
- e. Expat centers: toegankelijke (Engelstalige) serviceverlening van de overheid, in bijvoorbeeld een front office voor verblijfsvergunning, BSNU nummer, huisvesting, zorg, etc. Ook willen wij het gebruik van de Engelse taal bij MKB, overheid en maatschappelijke organisaties stimuleren.
- f. Studentenhuisvesters, lokale overheden en onderwijsinstellingen continueren de samenwerking in het realiseren van studentenhuisvesting.
- g. Partners in de stad bieden een gastvrije ontvangst van (Internationale) bezoekers in de stad (toerisme en congresbezoek).

Wij vragen:

- a. Realiseer de in het LAS vastgelegde afspraak. We spraken in het Landelijk Actieplan Studentenhuisvesting over een nieuw tijdelijk contract met een harde einddatum, dat niet tussentijds opzegbaar is en zonder verplichte eindafrekening (omdat de afrekening pas beschikbaar is nadat de student alweer vertrokken is naar het buitenland). Dat is een wettelijke vertaling van de huidige praktijk. Deze contractvorm is vooralsnog niet opgenomen in het wetsvoorstel Tijdelijke huur.
- b. Ruimte in de regelgeving voor woonruimte voor (Internationale) kenniswerkers, bijvoorbeeld in de vorm van bijvoorbeeld flexibele huurcontracten en experimenten in de bestaande bouw.
- c. Zet het 'totaalpakket' van wonen, winkelen, sporten, uitgaan en ontmoeten, dat Nederland als kennisland te bieden heeft aan studenten en kenniswerkers, nadrukkelijk en systematisch neer tijdens handelsmissies en bij werving van studenten in het buitenland.
- d. Sta Engelstalige communicatie toe van overheidsinstanties zoals de Belastingdienst.
- e. Intensiveer het 'warm welkom' beleid, gericht op het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving op het gebied van arbeidsmarkt en beroepsonderwijs, verzekeringen, wederzijdse diploma erkenning. Dat vraagt ook ondersteuning van kennissteden in het realiseren van 'warm welkom' voorzieningen, zoals expatcentres, one-stop-shop loketten en international schools. Dit sluit aan bij het beleid van hogescholen en universiteiten om de binding van internationale

studenten - in het kader van het actieplan *Make it in the Netherlands* - aan Nederland te vergroten.

Hoofdstuk 4

Verbindingen en Infrastructuur (Smart Cities)

Traditioneel onderscheiden we twee soorten infrastructuur: fysiek (gebouwen, wegen, vervoer, energiecentrales) en digitaal (IT en communicatie-infrastructuur). Een convergentie van deze twee, in combinatie met slimmer beheer en onderhoud van de verschillende infrastructuren, kan leiden tot een multiplier-effect. De Smart City komt dan in beeld.

Smart City

“A Smart Sustainable City (SSC) is an innovative city that uses information and communication technologies (ICTs) and other means to improve quality of life, efficiency of urban operation and services, and competitiveness, while ensuring that it meets the needs of present and future generations with respect to economic, social and environmental aspects”.⁵

In Leiden geeft het lectoraat City Based Learning, een samenwerkingsverband tussen Hogeschool Leiden en TNO, invulling aan Smart Cities. Vanuit het lectoraat is het uitwisselingsprogramma The Lions Exchange opgezet met twee technische hogescholen in Singapore. Leidse en Singaporese studenten en docenten werken samen om opgedane kennis toe te passen rondom actuele thema's, zoals vergrijzing en zelfvoorzienend zijn op het gebied van voedsel.

Bereikbaarheid is een belangrijk vraagstuk, zowel van - en naar de stad (snelwegen, openbaar vervoer, vliegveld) als het versterken van de verbinding van de campusomgeving met het stadscentrum. Belangrijk voor studenten en medewerkers, maar ook zeer belangrijk voor het aantrekken van bedrijvigheid en voor internationalisering. De relatie met het stadscentrum is van belang voor de economische ontwikkeling en leefbaarheid van binnenstad en campus.

In de kennissteden spelen specifieke vraagstukken vanwege de massale keuze van studenten en kenniswerkers voor de fiets en voor het openbaar vervoer. Verbindingen tussen kenniscentra worden steeds belangrijker door toenemende samenwerking tussen vakgebieden. Er is behoefte aan kennislijnen, die kenniscentra fysiek en snel, vraaggericht en duurzaam innovatief met elkaar verbinden. Een belangrijk aandachtspunt vormt de 'first and last mile': de verbindingen naar en van treinstations. Vaak duurt het langer om die 'laatste kilometer' naar het kenniscentrum te overbruggen, dan de treinreis zelf. Voor fietsparkeren geldt, dat deze in samenwerking tussen overheid en steden tot stand komt. Daarom staat dit thema hieronder zowel in het aanbod als in de vraag aan de Rijksoverheid.

⁵ Focus group on smart sustainable cities, The UN agency International Telecommunication Union (ITU).

Voor de stedelijke regio's is het concept van bundeling van infrastructuur een kans. Steden en andere infrabeheerders hebben niet meer de middelen om ieder voor zich nieuwe infrastructuur aan te leggen. Bundeling van initiatieven leidt tot kostenreducties en tot nieuwe mogelijkheden op terreinen als veiligheid, crisisbeheersing, watermanagement, zorg en leefbaarheid.

Voor Nederlandse universiteiten, hogescholen en spin-off-bedrijven is de wereldwijde ontwikkeling van de Smart City een kans.

Voorbeeld: Groningen Smart Users' City

In de Smart City aanpak van Groningen staan gebruikers centraal. Samen met gebruikers van de stad ontwikkelt Groningen projecten om de stad slimmer, fijner én duurzamer te maken. Eén van de voorbeelden is "Power Matching City to the People". Power Matching City is het grootste geïntegreerde Smart Grid ter wereld. In dit Smart Grid hebben mensen zelf de hand aan hun knop van hun eigen energiesysteem. Ze kunnen bijvoorbeeld ook energie verkopen (of weggeven) aan hun burens. Toch zijn er nu nog maar 42 huishoudens aan verbonden. De partijen achter Power Matching City willen samen met lokale energiecoöperaties, bedrijven, bewoners en kennisinstellingen opschalen naar 500 huishoudens in de komende jaren. Dit project is "Power Matching City to the People" genoemd. Hierbij lopen zij echter tegen de nationale energiewetgeving aan. Om grootschalige introductie van slimme energiediensten mogelijk te maken zal PMCtTP de barrières daarvoor expliciet inzichtelijk maken en concrete voorstellen doen hoe deze geslecht kunnen worden. Daarmee wordt niet alleen het innovatieproces versterkt, maar worden ook de maatschappelijk baten die met de introductie van slimme energiesystemen zijn verbonden naar voren gehaald.

Wij bieden aan:

- a. Een actieve rol op het terrein van Smart City. Steden delen hun kennis en leren van elkaars best practices. We verbinden dit met de Digitale Steden Agenda (DSA, waarin onder meer G4 en G32 samenwerken) als platform dat aansluit op de Europese agenda voor Smart Cities: *European Innovation Partnership for Smart Cities and Communities: EIP SCC*.
- b. (Onder voorwaarden) openbare ruimte in de steden als experimenteerruimte voor initiatieven in het kader van Smart Cities.
- c. In visies en plannen voor stedelijke, regionale en provinciale ontwikkeling op het gebied van Smart Cities de kennis van de universiteiten en hogescholen inzetten en ruimte bieden voor verdere ontwikkeling.
- d. Parkeervoorzieningen voor fiets uitbreiden en voor auto handhaven. Regionaal OV voor stad- en streekvervoer.

Wij vragen:

- a. Meer regelluwe zones voor smart city experimenten.
- b. Blijf kennissteden verbinden door een adequaat intercity netwerk en verkorting van reistijden naar (Europese) stedelijke kenniscentra door ontwikkeling van interne 'kennislijnen'.

- c. NS stations met voldoende fietsparkeerplaatsen.
- d. Snelle vraaggerichte innovatieve duurzame oplossingen voor de verbinding van campussen met de NS stations (kennislijn, 'last mile').
- e. In grensgebieden OV dat voor de dagelijkse pendel over de grens eenvoudig bruikbaar is.
- f. Optimale infrastructuur voor ICT en mobiele netwerken.

Voor de EU Urban Agenda:

- a. Inzet op Smart Cities.
- b. Regelgeving op Europees niveau die bijdraagt aan een level playing field voor innovatieve ondernemers op het terrein van Smart Cities.

Hoofdstuk 5

Ongedeeld en inclusief

Social inclusion en Social innovation

Social Inclusion en Social Innovation zijn begrippen die verwant zijn aan elkaar. Social Innovation wordt beschouwd als een uitgangspunt, methode en werkwijze om Social Inclusion tot stand te brengen.

De Nederlandse samenleving is in transitie van een dienstverlenende economie naar een economie die nog meer is gericht op de valorisatie van kennis. Niet alle Nederlanders of ingezetenen van ons land kunnen participeren in die kenniseconomie. Hoe krijgt een samenleving vorm waarin wel iedereen participeert op een gelijkwaardige manier? Dit vraagstuk om ook lager opgeleiden te laten participeren in onze nieuwe economie, niemand buiten te sluiten en draagvlak te blijven creëren voor noodzakelijke investeringen, doet zich verscherpt voor in de kennissteden. Wij vragen het Rijk deze uitdaging met ons te agenderen en adopteren onder de noemer 'sociale innovatie'.

Wij zien daarin voor onszelf een rol, als decentrale overheden met het benutten van hotspots om (economische) doelen te realiseren. Het belangrijkste aandachtspunt voor gemeenten is doorgaans de versterking van de regionale arbeidsmarkt. De groei van een hotspot betekent immers ook een groei van banen en plaatsen om werkervaring op te doen voor bewoners uit de regio. Niet alleen kenniswerkers, maar ook werknemers op mbo-niveau en soms ook lager opgeleide werknemers kunnen er aan de slag.⁶

Kennissteden en vooral de universiteiten en hogescholen daarbinnen hebben een belangrijke rol in het creëren van werkgelegenheid op drie manieren. De meest zichtbare is die waarbij nieuwe werkgelegenheid ontstaat door middel van start-ups, in het bijzonder de doorgroeiers. Ten tweede genereert de hoogopgeleide bevolking werk voor lager opgeleiden, zoals in de dienstverlening. Ten derde kopen de kennisinstellingen en aanverwante bedrijven diensten in, zoals schoonmaak en catering.

Gemeenschappelijke vraagstukken waar de kennissteden voor staan vinden hun oorsprong in de samenstelling van de bevolking. Veel kennissteden waren voorheen industriestad en hebben een grote populatie laagopgeleiden. De kennisinstellingen die zij huisvesten trekken hun hoogopgeleide medewerkers vanuit een grote regio aan. De financiering van de voorzieningen voor de laagopgeleiden en de kenniseconomie rust beide op de schouders van de kennissteden. Een beperkt deel van de laagopgeleiden vindt employ in de banen die er zijn in deze categorie door verdringing door scholieren en studenten. Tevens blijkt dat hoogopgeleide allochtonen veel minder gemakkelijk een baan vinden dan hun autochtone collega-afgestudeerden.

⁶ AWTI, Regionale hotspots, 2014.

Aan de andere kant zien innovatieve bedrijven, zoals in de smart industry, dat zij moeilijk vervulbare vacatures hebben. Onderwijsinstellingen willen voorzien in opleidingen. Het Ministerie van Onderwijs werpt echter barrières op voor het starten van nieuwe opleidingen.

Gegeven de samenstelling van de bevolking hebben kennissteden een even belangrijke rol in het realiseren van een inclusieve samenleving als in het bieden en toepassen van kennis op het terrein van sociale innovatie, voor vraagstukken in grootstedelijke agglomeraties. Een voorbeeld is pedagogische kennis om schooluitval en jeugdwerkloosheid tegen te gaan.

Voorbeeld: Social Innovation als leidend concept in Midden Brabant

In 2010 heeft de regio Midden Brabant met Tilburg als kerngemeente een strategische agenda opgesteld, gebaseerd op de kenmerken van de regio en de stad. Deze kenmerken (schakelkracht, korte lijnen, sterke verbindingen tussen stad en land, sterke economische clusters, aanwezigheid van kenniscentra) gaven aanleiding te kiezen voor Social Innovation als onderscheidend profiel. De stad werkt gestructureerd aan uitbreiding en versterking van het regionale (social) innovation ecosysteem. Dit ecosysteem bestaat uit een complexe set van interacties tussen de regionale stakeholders (overheid, bedrijven, onderzoek en ontwikkeling, onderwijs, niet-gouvernementele organisaties, ondernemers en burgers) die betrokken zijn bij het proces van de omzetting van ideeën in nieuwe concepten, business modellen, organisatievormen etc. Het is die interactie en gerichte activiteit die de totstandkoming van (sociale) innovaties in de regio op gang brengen en ondersteunen.

Sociale Innovatie biedt kansen voor de Nederlandse maatschappij en economie. De verwachtingen van Social Innovation zijn hoog, hoewel de effecten daarvan niet duidelijk genoeg in kaart zijn gebracht. Wel is duidelijk dat Social Innovation zorgt voor dynamiek, betrokkenheid, experimenteerdrift, nieuwe vormen van ondernemersgedrag en innovatieve verdienmodellen. Op dit terrein speelt een veelheid aan ontwikkelingen. Dit position paper voor Agenda Stad is niet de plaats om dit onderwerp uitputtend te verkennen. Het is wel een onderwerp waar kennissteden met de universiteiten en hogescholen met elkaar verder over in gesprek gaan om van elkaar te leren. Een laatste thema dat hierin een rol speelt is de rol van de universiteit en de hogeschool van de toekomst. Leiden deze nog steeds achttienjarigen op of spelen zij ook een rol in een stad van de toekomst waar een leven lang leren centraal staat?

Wij bieden aan:

- a. Een economisch profiel dat werk biedt op alle niveaus. De gemeenschap in de stad ervaart dit profiel ook in grote evenementen.
- b. Een blijvend platform van overheden, universiteiten, hogescholen en bedrijven voor afstemming van onderwijs en arbeidsmarkt in de sterke regionale sectoren.

- c. Een toename in de ondersteuning van burgerinitiatieven die sociale interactie en integratie bevorderen.
- d. Gemeenten, hogescholen en universiteiten nemen steeds meer een voorbeeldrol in maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- e. Bewustwording van het belang van de inzet op Social Innovation als een veranderende houding binnen de wetenschap. Onderzoekers zullen moeten erkennen dat het kennismonopolie niet meer binnen de wetenschap ligt, maar dat het om verdergaande vormen van co-creatie tussen wetenschappers en anderen gaat. Deze co-creatie tussen onderzoekers en anderen vormt al de basis voor het praktijkgericht onderzoek dat hogescholen uitvoeren.
Praktische inzet van universiteiten en hogescholen om maatschappelijke vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld zorg, verslaving, hoogbegaafdheid en vitaliteit op te lossen, zoals in living labs.

Wij vragen:

- a. Meer doorlopende leerlijnen van vmbo-mbo-hbo-wo. In het bijzonder ruimte voor bèta onderwijs in innovatieve sectoren in een volledige regionale onderwijskolom en hiertoe nieuwe opleidingen toestaan.
- b. Investeer in onderwijs: maak laagopgeleiden meer concurrerend door hun kwaliteit te vergroten en toe te spitsen op dat wat de arbeidsmarkt vraagt.
- c. Bied ruimte door inzet van middelen in het kader van het Techniekpact.
- d. Handhaaf op zwart-werken en stimuleer reguliere banen.
- e. Agendeer en adopteer sociale innovatie.

Hoofdstuk 6

Regionale samenwerking (governance)

Europa en Nederland in het bijzonder kenmerken zich door een stedelijk weefsel, waarin niet één mega-stad ontstaat, maar een structuur van stedelijke kernen die met elkaar zijn verbonden. Dit wordt een polycentrische geografische structuur genoemd.

In een polycentrische geografische structuur als de Nederlandse kunnen we het regisseren van samenwerkingsverbanden niet langer op het bordje van de centrale overheid leggen. Regio's en stedelijke concentraties hebben het voortouw, constateert ook de AWTI⁷. Kennisinstellingen zijn voor hun voortbestaan en ontwikkeling niet alleen afhankelijk van een goede inbedding in de internationale wetenschappelijke wereld, maar ook van een stevige regionale inbedding⁸.

Het bieden van internationaal onderscheidende kwaliteit vraagt om agglomeratiekracht van stedelijke regio's. De toegevoegde waarde van universiteiten en hogescholen wordt zichtbaar in de toepassing bij bedrijven en in de maatschappij in de directe omgeving, het regionale ecosysteem. Deze toepassing leidt tot nieuwe - en innovatie van bestaande producten en diensten voor een internationale markt. Tevens vraagt het aantrekken van internationale kenniswerkers en studenten om een aantrekkelijk vestigingsklimaat op een regionaal schaalniveau. Tenslotte vragen investeringen in onderzoeksfaciliteiten en in startende en doorgroeierende ondernemers om schaalgrootte. Om deze redenen werken kennissteden, kennisinstellingen en bedrijven samen in regionaal verband.

Voor universiteiten is de regionale samenwerking in de triple helix lastig grijpbaar. Men wordt gevraagd om mee te doen, maar is het samenwerkingsverband waar zij deel van uitmaken ook volwaardig aanspreekpunt voor andere overheden? En welke slagkracht heeft dit samenwerkingsverband?

Hogescholen hebben al een aantal jaren ervaring opgedaan met regionale samenwerking binnen de Centres of Expertise. In deze centres werken hogescholen, bedrijven en overheid samen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken zoals gezond ouder worden (Groningen) en duurzame elektrische energie (Nijmegen). Naast de bijdrage die de centres leveren aan het innovatievermogen van de regio, wordt door deze samenwerking een kwaliteitsimpuls aan het onderwijs gegeven en ontstaan er effectieve arrangementen voor om-, bij- en nascholing.

Met het verder ontwikkelen van de kennisgerelateerde sector werken kennissteden aan de regionale en nationale economie. Aantrekkelijke steden en stedelijke regio's met goed bereikbare voorzieningen van hoge kwaliteit kunnen (internationale) kenniswerkers aantrekken en behouden.

⁷ AWTI, Regionale hotspots, 2014.

⁸ WRR, Naar een lerende economie, 2013.

Kennissteden als spil van de kennisregio kennen een wisselwerking met gemeenten in de regio. Het succes van een kennisstad heeft een direct effect op de regionale economie. Omgekeerd omvat een aantrekkelijk vestigingsklimaat een goed bereikbaar divers woonaanbod en groen. De kennissteden zien zich geconfronteerd met vraagstukken als: hoe behouden we spin-off-bedrijven die doorgroeien voor de regio? Hoe nemen we omliggende gemeenten mee in het organiseren van bestuurlijke kracht van regio's? Hoe kan een kennisstad voorzieningen voor internationale kenniswerkers financieren als ze niet in de stad maar in de regio wonen en belasting betalen? Hoe gaan we om met beperkende grenzen van landen en provincies?

Voorbeeld: de Economische Agenda van de Leidse regio (EA071)

De gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Voorschoten, Zoeterwoude en Katwijk, de Koepel Leidse Regio, de Kamer van Koophandel, VNO NCW Rijnland, Universiteit Leiden, ROC Leiden, Hogeschool Leiden en het Leids Universitair Medisch Centrum werken samen aan de verwezenlijking van vijf doelstellingen: economische structuurversterking, stimuleren van ondernemerschap en starters, aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt, verbetering vestigingsklimaat en regiomarketing & acquisitie.

Wij bieden aan:

- a. Impulsen voor de regionale economie door de toenemende valorisatie van kennis.
- b. Universiteiten, hogescholen, bedrijven en gemeenten dragen hun gedeelde visie uit op het toekomstige werkaanbod in de regio.
- c. Gemeenten maken samen met regiogemeenten in triple helix verband een meerjarige agenda voor hun regio en bespreken deze met andere regio's.
- d. Ontwikkeling van regionale Smart Specialisation Strategy, gericht op Europese doelstellingen.

Wij vragen:

- a. Erken de regionale triple helix verbanden als gesprekspartner. In kennissteden en -regio's is de triple helix actief in Economic Boards.
- b. Geef meer aandacht aan - en inspraak door de kennissteden en hun universiteiten en hogescholen in (het beleid ten aanzien van) de regionale innovatiestrategie/Research & Innovation Smart Specialisation Strategy.

Hoofdstuk 7

Internationaal

Wetenschap is per definitie internationaal. Kennissteden huisvesten veel internationale ondernemingen, mondiaal georiënteerde instituten, internationale wetenschappers en - studenten. Hogescholen en universiteiten functioneren op internationaal niveau en doen hun uiterste best om internationaal talent aan zich te binden. Dit geldt eens te meer voor de internationale bedrijven en instituten. Kennismigranten fungeren bij terugkeer naar land van herkomst als ambassadeurs voor Nederland Kennisland en als onmisbare schakels in ons internationale netwerk. Globalisering betekent zowel meer connecties als meer concurrentie. Door de toenemende internationale verwevenheid zijn stedelijke regio's slechts beperkt in staat om de eigen economische toekomst vast te stellen. Mede dankzij Europese financiering wordt de kennispositie van steden en het hoger onderwijs versterkt en de kennissteden spelen een belangrijke rol in het internationale profiel van Nederland.

De aantrekkelijkheid van Nederland voor kennismigranten wordt grotendeels bepaald door de kwaliteit van onderwijs en onderzoek. Het niveau van stedelijke voorzieningen en een stabiel politiek klimaat dragen in sterke mate bij aan de aantrekkelijkheid van de Nederlandse kennissteden. Met een toenemend aantal internationale kenniswerkers groeit de aandacht om te zorgen voor juiste verbindingen tussen de kenniswerker en de oorspronkelijke stedeling.

Voorbeeld: Dijk teruglegging Nijmegen en aanleg nevengeul

internationaal is er veel belangstelling voor deze combinatie van 'hoogwatermanagement', natuur en stedelijke ontwikkeling waarbij naast overheden ook Royal Haskoning en Radboud Universiteit nauw betrokken zijn. Het plan heeft internationale prijzen gewonnen en trekt veel bezoek van internationale bedrijven en tijdelijke kenniswerkers.

De opgedane kennis zet Nijmegen in via een internationaal samenwerkingsverband (Interreg 5b) voor hoogwater problematiek in de stedelijke omgeving met het Rijk, Universiteit Orleans, de stad Dordrecht en steden in Duitsland en U.K.

Wij bieden aan:

- a. Internationale netwerken van universiteiten, hogescholen en kennissteden, die de regionale belangen overstijgen en nadrukkelijk ingezet kunnen worden voor Nederland als kennisland.
- b. Kennisregio's die zich onderscheidend profileren in Triple Helix samenwerkingsverbanden die regionaal verankerd zijn en internationaal opereren. Het binnenhalen van Europese subsidies voor deze kennisregio's en maximaal profiteren van de Europese Agenda wordt daarmee een gezamenlijk doel van de steden en het Rijk.

Wij vragen:

Aan het Rijk voor Agenda Stad:

- a. Maak het mogelijk dat (kennis)regio's zich verder kunnen profileren en specialiseren door Triple Helix als uitgangspunt te nemen voor landelijk beleid (naast topsectoren). Ondersteun de kennisregio's bij het organiseren van voldoende schaalgrootte en bestuurlijke slagkracht van de Triple helix om te concurreren met Europese Regio's. Het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) kan gericht internationale bedrijven aantrekken die passen bij de verschillende profielen van de kennisregio's.
- b. Benut de kennissteden in grensoverschrijdende experimenten met bijvoorbeeld de Benelux als proeftuin voor het aanpakken van grensoverschrijdende sociale zekerheid en - fiscaliteit.
- c. Stimuleer de mondiale afzetmarkt door wederkerige invoerrechten en importheffingen op EU niveau.
- d. Pas de volgende concrete wet- en regelgeving aan om verdere internationalisering van het hoger onderwijs mogelijk te maken:
 - Wetgeving aanpassen om joint degrees, joint programmes en transnationaal onderwijs mogelijk te maken. Hiervoor vormen de mogelijkheden van 'gesloten beurzen' en collegegelddifferentiatie belangrijke voorwaarden. Dan pas zijn deze programma's te organiseren en te financieren.
 - De leges voor visumaanvragers zijn in internationaal perspectief erg hoog. Bijna de helft van onze promovendi en ruim een kwart van de universitaire docenten komt uit het buitenland. In het licht van de internationale competitie om talent vragen we om de hoogte van de leges te verlagen.
 - Rust dienstverlenende instanties als de Belastingdienst beter toe om internationale studenten en onderzoekers goed van dienst te zijn. Het gebruik van Engels als tweede voertaal zou een belangrijke verbetering zijn.
 - Aanpassing van de visumvoorwaarden voor internationale studenten en ook stages (zonder punten) moeten van betekenis zijn voor aanvraag en behoud verblijfsvergunning. Daarnaast moeten studenten de mogelijkheid krijgen om meer uren naast hun studie te werken.
 - De informatievoorziening voor internationale studenten en onderzoekers kan veel beter, bijvoorbeeld door inzet Pathfinder voor studenten (Nuffic met instellingen en overheidsinstanties), maar ook de informatievoorziening voor onderzoekers (apps voor inzicht in toepasselijke regelgeving).
 - De BSN-vereiste werkt sterk vertragend voor de aanstelling van medewerkers.
 - Regionale Belastinginspecteurs dienen beter geïnformeerd te worden en onderling af te stemmen over de beoordeling van internationale kenniswerkers en studenten. Op dit moment verschilt de beoordeling door belastinginspecteurs sterk per regio.

Voor de EU Urban Agenda:

- a. Neem (immigratie-)barrières en -regelgeving weg. Dat is voor alle kennissteden van belang. Een speciale positie hebben hierin de kennissteden aan de grens. Dit past op Europese schaal bij het streven naar een open Europese arbeidsmarkt.

Tot slot

In deze bijdrage voor de nationale Agenda Stad heeft het Netwerk Kennissteden Nederland u meegenomen naar onze belangrijkste domeinen: hoger onderwijs en onderzoek, voorzieningen (wonen, winkelen, sporten, uitgaan, ontmoeten), economie en bedrijvigheid, verbindingen (infrastructuur en ict), ongedeeld en inclusief, regionale samenwerking en internationaal. Wij bieden aan om samen met u als nationale overheid de uitdagingen in deze domeinen voor de universiteiten, hogescholen en hun stedelijke agglomeraties tegemoet te treden. We streven daarbij naar een stevige coalitie tussen de partners van het Netwerk Kennissteden en u en willen die graag samen met u vormgeven in een structurele meerjarige samenwerking. Zo kunnen we onze agenda gezamenlijk verder ontwikkelen en concretiseren. Samenvattend biedt het Netwerk Kennissteden Nederland u de volgende missie (hoofdboodschap) en 10 kernboodschappen voor Agenda Stad aan.

Missie Kracht van Kennis voor Agenda Stad

De twaalf kennissteden van Nederland en hun universiteiten en hogescholen bieden gezamenlijk hun economische innovatiekracht aan om de stedelijke kennisregio's en daarmee de gehele Nederlandse economie te versterken. Hun specialisme zorgt voor nieuwe banen in alle sectoren, van hoogwaardige techniek tot bouwnijverheid en horeca. Om de kracht van de kennisregio's optimaal te benutten, is verankering van regionale triple helix verbanden in landelijke innovatie en internationaal beleid noodzakelijk. Concreet: gezamenlijk ontwikkelen van proeftuinen, science parks en 'warm welcome' voorzieningen. Het Netwerk Kennissteden omarmt Agenda Stad als interdepartementaal platform om de specifieke vraagstukken van de kennisregio's kenbaar te maken en samen te werken aan concrete oplossingen.

10 Kernboodschappen Kracht van Kennis voor Agenda Stad

1. Het Netwerk Kennissteden nodigt de nationale overheid uit tot een **structurele meerjarige samenwerking** om gezamenlijk onze uitdagingen tegemoet te treden. Kennissteden, hogescholen, universiteiten en hun partners bieden hun kracht aan voor de economische groei van Nederland.
2. Ten behoeve van onze kennisinstellingen pleiten we voor een aantal aanpassingen van het beleid voor **onderzoek en onderwijs**.
3. Voor een florierende regionale **kenniseconomie en bedrijvigheid** zijn randvoorwaarden in financiële zin en in (minder) regels nodig.
4. Samenwerking in het realiseren van noodzakelijke **voorzieningen** in de kennissteden.
5. Inzet op **Smart Cities** en bereikbaarheid van kennissteden door een goed **intercity** netwerk en interne kennislijnen.
6. Inzet op kennissteden levert **nieuwe banen** op en **sociale innovatie** op de agenda.
7. Focus op de **regionale samenwerking** in Triple Helix. Dat wil zeggen: laat landelijk beleid via de regionale triple helix verbanden lopen.

8. **Warm welcome** aan internationals en het creëren van voorzieningen voor deze doelgroep.
9. Ruimte voor **proeftuinen** in de adaptieve stad.
10. Tenslotte gaan wij graag met u in gesprek over een aantal grensoverschrijdende kwesties en belemmeringen om de **internationale** kracht van de kennisregio's te versterken.

Bijlagen

Op 28 januari jl. ontvingen de Leidse wethouder Robert Strijk, zijn Delftse collega Ferrie Förster en de Nijmeegse wethouder Turgay Tankir een aantal leden van de Vereniging Samenwerkende Universiteiten (VSNU) en hun collega-wethouders Economische Zaken van de 12 kennissteden in een gezamenlijke bestuurlijke workshop in Utrecht. *De Argumentenfabriek* heeft verslag gedaan van deze bijeenkomst in twee mindmaps. De inbreng van de deelnemers aan de workshop is verwerkt in dit position paper Kracht van Kennis.

Bijlagen: twee mindmaps met de uitkomsten van de bestuurlijke workshop.

Netwerk Kennissteden Nederland

Agenda Stad bijeenkomst 28 januari 2015

Verslag - Mindmap 1 van 2

Netwerk Kennissteden Nederland

Agenda Stad bijeenkomst 28 januari 2015

Verslag - Mindmap 2 van 2

Colofon

Netwerk Kennissteden Nederland

Het Netwerk Kennissteden Nederland bestaat uit de steden en universiteiten van Amsterdam, Delft, Eindhoven, Enschede, Groningen, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Wageningen, de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), de Vereniging Hogescholen en Kences, brancheorganisatie voor studentenhuisvesting.

Schrijfteam

Karl Dittrich, VSNU

Karin Heijligers, gemeente Nijmegen

Ton Jochems, Kences

Inge v.d. Water, gemeente Delft

Redactieteam

Karin Heijligers, gemeente Nijmegen

Ardin Mourik, Kences

Sandra Storm, Vereniging Hogescholen

Inge v.d. Water, gemeente Delft

Eindredactie

Eefke de Haan, gemeente Leiden (e.j.de.haan@leiden.nl)

April 2015